

53. konference České demografické společnosti

22.–24. května 2024

Olomouc | Magistrát města Olomouce

ANOTACE PŘÍSPĚVKŮ

Středa, 22. května 2024

ÚVODNÍ SEKCE

Šedesáté výročí založení Československé demografické společnosti

Jiřina Růžková (externí spolupracovnice)

Příspěvek je připomenutím nejen vlastního založení Československé (od roku 1993 České) demografické společnosti, ale i informací o důvodech a okolnostech jejího vzniku a záměru, který se zrodil již ve složité době 50. let. Hlavní pozornost je věnována především vůdčí osobnosti a zakladateli Československé demografické společnosti Dr. Františku Fajfroví, tvůrci myšlenky na její založení, definování její úlohy a také jejímu prvému předsedovi. Příspěvek zároveň připomíná i některé další významné osobnosti a spolupracovníky F. Fajfry, kteří se o založení společnosti rovněž zasloužili.

Tenkrát na Východě: Ohlédnutí za zlatými časy demografické společnosti v éře otců zakladatelů

Tomáš Kučera (Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta)

Ve své době byla ČSDS při ČSAV jedinečným prostředím pro setkávání nejen demografů, ale i odborníků dalších specializací zajímavých se nejrůznějšími aspekty a souvislostmi demografické reprodukce. Nešlo přitom jen o setkávání lidí podobné podobných zájmů, ale především o odborné aktivity, které z české (československé) demografie učinily dynamicky se rozvíjející disciplínu, která hrála významnou roli na domácím i mezinárodním fóru. Autor vystoupení se pokusí o zhodnocení role demografické společnosti v rozvoji našeho oboru od jejího vzniku do počátku 90. let.

Česká demografická atlasová tvorba: byla, je a bude

Vít Voženilek (Univerzita Palackého v Olomouci, Přírodovědecká fakulta)

Demografie a kartografie jsou vzájemně propojené vědní obory. Demografie shromažďuje a analyzuje velmi specifická data, která slouží nikoli ke studiu lidí, ale lidských populací. Zabývá se jejich velikostmi, strukturami, vývojem a dalšími charakteristikami. Protože každá populace je prostorovým objektem, využívají se ke znázornění výsledků demografických studií kartografické vyjadřovací metody. Běžně jsou demografická data znázorňována pomocí map a atlasů, což umožňuje přehledně vizualizovat složité demografické informace a analyzovat skryté demografické vzory a trendy v libovolném geografickém prostoru. Cílem příspěvku je připomenout společné projekty české demografie a kartografie ve formě tematických atlasů a představit nové trendy současné kartografické tvorby, které v příštích letech nabídnou demografii nové možnosti prezentovat a analyzovat demografické informace.

Další krok ve využívání administrativních dat pro tvorbu demografické statistiky ČR

Terezie Štyglerová, Robert Šanda, Štěpánka Zvonková (Český statistický úřad)

Příspěvek přináší informace o podstatné změně zdroje pro tvorbu statistiky zemřelých a sňatků od roku 2024, kdy se konstitutivním zdrojem pro události českých občanů stal Základní registr obyvatel a jeho agendový informační systém evidence obyvatel (AISEO). Prezentovány budou první poznatky o vlivu změny zdroje na demografická data, základní porovnání a další rozvoj využívání administrativních datových zdrojů pro demografickou statistiku. Představen bude i plán využívání dat o vzdělání obyvatel ze sčítání lidu a jejich aktualizace daty Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy, včetně výsledku jejich zkušebního propojení s daty o zemřelých.

Údaje pre demografickú štatistiku sa získavajú zo štatistického zisťovania o prirodzenom a migračnom pohybe obyvateľstva, ktoré každoročne organizuje Štatistický úrad Slovenskej republiky (ŠÚ SR) štatistickými hláseniami radu OBYV 1-5/12. Do roku 2022 všetky štatistické hlásenia boli zasielané na príslušné pracovisko ŠÚ SR výlučne papierovou formou. V spolupráci s ďalšími subjektmi verejnej správy pristúpil ŠÚ SR k digitalizácii procesu zberu údajov. Digitalizácia sa týkala štatistiky narodených, zomretých a rozvodov. Príspevok bližšie predstavuje fázu prípravy projektu, implementáciu navrhnutého riešenia, duálny zber údajov a prechod na výlučne elektronický zber údajov. Prínosom elektronizácie hlásení je zníženie nákladov ŠÚ SR na tlač a distribúciu papierových hlásení. Tiež prináša výhody pre koncových používateľov (zjednodušenie procesov – odstránenie manuálneho nahrávania, skrátenie času spracovania, skoršie zverejnenie údajov).

PŘÍSPĚVKY NA TÉMA: AKTUÁLNÍ TRENDY DEMOGRAFICKÉHO VÝVOJE

Zväčšujúca sa „podobnosť“ demografického a spoločenského vývoja na globálnej úrovni?

Úskalia jej kvantifikácie

Branislav Bleha, Pavol Ďurček (Univerzita Komenského, Prírodovedecká fakulta)

V príspevku ukážeme empirické výsledky kvantifikácie vzájomného vzťahu demografického a spoločenského vývoja na úrovni súboru krajín sveta v desaťročných časových rezoch od roku 1970 do 2020. Nadväzujeme na našu štúdiu publikovanú v roku 2016. Rozšírili sme súbor indikátorov vstupujúcich do syntetických indexov demografického a spoločenského rozvoja. Potvrdzuje sa zvyšujúca sa súvislosť, vyjadrená klesajúcim indexom nepodobnosti. Zároveň sa identifikujú „jadrá“ lokálnej nepodobnosti. Odmerali sme aj príspevky rôznych regionálnych úrovní na globálnej nerovnomernosti a ich zmenu v čase. Pokúšame sa demonštrovať a vysvetliť, ako „hra s premennými“ ovplyvňuje výsledky. Existujú teda aj nejaké „ideové“ úskalia a subjektívne pohľady na to, ako a cez čo merať stupeň demografického a spoločenského rozvoja. A ak by sme aj našli ten „pravý“ súbor indikátorov či proxy premenných, narážame na realitu dostupnosti dát v tak dlhom časovom období a pre celý súbor krajín sveta.

Cizinci v Česku pohledem demografické statistiky

Michaela Němečková, Markéta Šafusová (Český statistický úřad)

Česká republika dlouhodobě roste zejména díky zahraniční migraci. Jedním z důsledků je zvyšující se podíl osob s cizím státním občanstvím v demografické statistice. Příspěvek sleduje nárůst počtu a podílu cizinců u zemřelých, narozených a mezi snoubenci v posledních deseti letech, zejména během let 2022 a 2023.

Aktuální vývoj plodnosti v Evropě a ve světě

Kryštof Zeman (Austrian Academy of Sciences, Vienna Institute of Demography)

Příspěvek prezentuje současný pokles plodnosti v Evropě i v zámoří, a analyzuje data shromážděná a publikovaná v rámci projektu Short-Term Fertility Fluctuations (STFF), ale též z dalších zdrojů. Počáteční fluktuace plodnosti, způsobená koronavirovou pandemií v letech 2020 a 2021, vyústila v plošný pokles úrovně plodnosti v letech 2022 a 2023. V některých regionech, kde se úroveň plodnosti v uplynulých dvou dekádách zdála stabilní, dochází nyní k prudkému poklesu (západní a severní Evropa, Balkán, Kavkaz). V jiných regionech se plodnost drží na nízké úrovni, nebo dále klesá (střední a východní Evropa, jižní Evropa). Příspěvek je doplněn analýzou vývoje plodnosti v některých mimoevropských zemích, ve kterých došlo v posledním období k bezprecedentnímu poklesu plodnosti, jako je Chile, Kanada, Thajsko, Írán, nebo Jižní Korea. Zmíníme také aktuální vývoj na Ukrajině. V závěru příspěvek diskutuje možné důvody tohoto poklesu.

Aktuální pokles porodnosti a plodnosti podle pořadí a věku

Michaela Němečková, Terezie Štyglerová (Český statistický úřad)

Příspěvek přináší bližší pohled na výrazné snížení počtu narozených dětí a úhrnné plodnosti v České republice v letech 2022 a 2023. Sleduje jeho intenzitu v jednotlivých dílčích skupinách podle pořadí dítěte či věku matky. Je jeho charakter podobný poklesu porodnosti v 90. letech 20. století? Příspěvek prezentuje vývoj nejen na roční úrovni, ale i na (mezi)měsíční.

Reprodukční plány žen v Česku v kontextu pozdního reprodukčního režimu a pandemie covid-19

Eva Waldaufová, Jitka Slabá, Anna Štátná (Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta)

V Česku dochází k odkladu plodnosti do vyššího věku a stabilizaci plodnosti v pozdním reprodukčním režimu. Nicméně aktuálně se plodnost snižuje, což podtrhuje význam poznání současných reprodukčních představ českých žen. Studie zkoumá krátkodobé (do tří let) a dlouhodobé (za tři roky a více) reprodukční záměry žen ve věku 18–49 let, s důrazem na srovnání mezi bezdětnými a matkami. Reprodukční plány jsou rovněž zasazeny do kontextu naplnění podmínek pro (další) rodičovství u žen v Česku. Pro analýzu reprodukčních plánů žen jsou využita data z výběrového šetření GGP–Současná česká rodina (2020–2022). Reprodukční plány jsou převážně formulovány již na prahu dospělosti, největší intenzita plánování je u žen ve věku 25–34 let. Touha realizovat reprodukční plány neopouští ani starší (bezdětné) ženy, a to i přes zdravotní rizika spojená s mateřstvím ve vyšším věku. Reprodukční plány se diferencují dle vzdělání žen, partnerského statusu i dle percepce dlouhodobých dopadů pandemie covid-19.

Postoje k genderovým a rodinným rolím v Česku

Dominika Perdoch Sladká, Tereza Fabíková (Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií)

Tato studie se zabývá změnami v postojích k genderovým a rodinným rolím v Česku mezi lety 2005 a 2020–2022. Pomocí dat z prvního a druhého kola šetření Generations and Gender Survey (GGS), v Česku známém pod názvem „Současná česká rodina“, zkoumáme souhlas respondentů (N = 8 543; 18–49 let) se čtyřmi výroky: 1. Žena potřebuje mít děti k naplnění svého života, 2. Muž potřebuje mít děti k naplnění svého života, 3. Žena může mít dítě i sama, pokud nechce mít trvalý vztah s mužem, 4. Předškolní dítě pravděpodobně strádá, pokud je matka zaměstnaná. Výsledky ukazují, že mezi lety 2005 (GGS-I) a 2020–2022 (GGS-II) se postoje Čechů a Češek staly výrazně méně tradičními. Změny byly výraznější u žen a u respondentů s nejvyšším vzděláním. Ženy přitom už v prvním kole šetření zastávaly méně tradiční postoje než muži. Data naznačují, že postoje českých mužů a žen k genderu a rodině se od sebe vzdalují.

Nesezdaná soužití v ČR: nová evidence

Martin Kreidl (Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií)
Klára Reimerová (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR)

V příspěvku mapujeme rozšíření nesezdaných soužití v ČR s použitím dat z výzkumu „GGP–Současná česká rodina“ z let 2020–2022. Kromě odhadů celkového současného výskytu prezentujeme i odhady pro vzdělanostní a věkové skupiny a srovnání s rokem 2005. Existující nesezdaná soužití rozdělujeme na typy inspirované literaturou (Hiekel et al. 2014) a ukazujeme, do jaké míry se zastoupení jednotlivých typů v populaci změnilo. Vývojové paradigma (Thornton 2001) naznačuje, že by postupně měl v populaci narůstat podíl nesezdaných soužití, která jsou trvalou alternativou k manželství. Naše data však takovou interpretaci nepodporují. V ČR nesezdaná soužití stále dominantně slouží jako „předstupeň k manželství“, nebo jako „manželství na zkoušku“. Nepozorujeme ani významnou změnu v sociální stratifikaci nesezdaných soužití: trvalé alternativy k manželství se tedy nešíří ani ve specifických vzdělanostních skupinách.

Statistiky rozhodnutí opatrovnických soudů v kontextu rozpadu rodin s dětmi

Tereza Frömmelová (Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i)

Příspěvek představí specifika statistiky rozhodnutí opatrovnických soudů v souvislosti s rozpadem rodiny. Zaměří se na vývoj jejich typů mezi lety 2008 a 2022 z pohledu péče a výživy dětí po rozchodu rodičů. Ty jsou zasazeny mimo jiné do kontextu s věkem dětí či schopností rodičů dosáhnout výsledku řízení prostřednictvím dohody. Z časových řad výsledků opatrovnických řízení je zřejmé, že postupem času jsou více do péče i výživy zapojováni oba rodiče. Ačkoli nejčastějším rozdělením péče a výživy po rozchodu rodičů je stále udělení péče matce a plné vyživovací povinnosti otci, případně, kdy jsou do péče a výživy dítěte po rozchodu zapojeni oba rodiče přibývá právě na úkor toho tradičního uspořádání. Stěžejní je i vysoký podíl rozhodnutí mezi rodiči, které soud svým rozhodnutím potvrdí. V závěru příspěvku budou představeny vybrané výsledky výběrového šetření mezi rodiči se zkušeností s rozchodem/rozvodem zaměřené na podrobnější kontext soudních opatrovnických řízení.

Pohled do života rekonstituovaných rodin

Naděžda Křečková Tůmová (Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i)

Rekonstituované rodiny jsou v současné české společnosti běžným fenoménem. Standardní demografická statistika údaje o nich ale nezachycuje a jediným způsobem získávání informací o jejich životě jsou cílená sociologická šetření. Příspěvek představí dílčí zjištění projektu Komplexní výzkum o situaci rodin a seniorů, který realizoval VÚPSV, v. v. i. V letech 2018–2022 a který se v jednotlivých vlnách zaměřoval na vybrané typy rodin. Rekonstituované rodiny byly v centru zájmu v roce 2018. Příspěvek se zaměří nejen na okolnosti jejich vzniku, variabilitu jejich složení s důrazem na děti z předchozích vztahů i děti novým partnerům společné, věnovat se bude i mnohdy složitým rodinným vazbám a s tím souvisejícím problémům. Pozornost bude zaměřena i na stabilitu těchto partnerských svazků a skrze srovnání s názory členů rodin s oběma vlastními rodiči a rodin se třemi a více dětmi i na to, zda se předchozí zkušenost s rozpadem vztahu s dětmi projevuje ve vnímání současného partnerství.

PŘÍSPĚVKY NA TÉMA: ÚMRTNOST, NEMOCNOST

Úmrtnost podle nezávislých a závislých příčin smrti

Bety Ukolova (Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta),
Trifon I. Missov (Interdisciplinary Centre on Population Dynamics, University of Southern Denmark),
Boris Burcin (Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta)

Standardní přístup k analýze úmrtí podle příčin stojí na předpokladu jejich nezávislosti. Tedy, pokud se osoba ve věkovém intervalu $(x; x+1)$ vyhne např. úmrtí na selhání srdce, uvažujeme, že má v tomto věku stejnou pravděpodobnost zemřít na novotvary jako většinová populace. Tato představa však není realistická, pač daná osoba před smrtí na novotvary či obecněji chronické nemoci na ně zpravidla ještě trpí, což je v rozporu s předpokladem o nezávislém souběžném působení rizik smrti. Konstruuje model, jenž místo příčin smrti rozlišuje jejich sekvence a umožňuje tak analyzovat úmrtí v důsledku souběžného působení několika rizik. Na základě dat za USA od 2000 detekujeme zkreslení u pravděpodobností úmrtí vznikající v důsledku předpokladu, že smrt způsobuje jedna příčina. Každá skupina příčin smrti je příznačná věky s nejvíce zkreslením (až 25 %) a od 2000 jsou patrné transverzální i kohortní změny v jeho rozložení.

Populační hodnocení závažnosti cévní mozkové příhody jako ukázka obohacování klinické informace v Národním zdravotnickém informačním systému

Miroslav Zvolský, Jolana Čady (Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR),
Robert Mikulík (Masarykova univerzita, Lékařská fakulta)

Národní registr hrazených zdravotních služeb obsahuje všechny služby hrazené z veřejného zdravotního pojištění v ČR. Zdravotní stavy jsou vykazovány v detailu odpovídajícím datovému rozhraní zdravotních pojišťoven podle Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN-10). Protože v některých případech závažných zdravotních stavů je třeba hodnotit klinické údaje nad rámec MKN-10, je české vydání MKN-10 doplněno o nové kódy. Příkladem je zavedení kódu U53 pro výsledek vstupního vyšetření NIHSS (National Institute of Health Stroke Scale) u pacientů s cévní mozkovou příhodou (CMP) od roku 2022. Kód obsahuje za tečkou hodnotu výsledku vyšetření (00-42). NIHSS umožňuje hodnotit závažnost případů s CMP a kvalitativně ukazatele péče v cerebrovaskulární medicíně. V roce 2023 byl výsledek NIHSS uveden u 52 % případů hospitalizace pro ischemickou CMP. Kompletnost dat se liší podle druhu poskytovatele zdravotních služeb. V komplexních cerebrovaskulárních centrech dosahovala 76 %, v iktových centrech 53 %.

Poučení z českých a anglických dat o úmrtí ohledně efektivity vakcinace proti úmrtí na COVID-19

Ondřej Vencálek (Univerzita Palackého v Olomouci, Přírodovědecká fakulta)

Srovnání měr úmrtí ve skupině očkovaných a neočkovaných osob vedlo v nedávné době k vyvozování silných závěrů ohledně efektivity vakcín proti úmrtí na nemoc COVID-19. Interpretace dat o úmrtí v jednotlivých skupinách definovaných podstoupením/nepodstoupením očkování však v sobě skrývá nečekané problémy. V našem příspěvku uvádíme dva příklady manipulativní (nevhodné) „analýzy dat“, z nichž jedna dokazuje neúčinnost vakcín, zatímco druhá (ne o moc lepší) ukazuje jejich vysokou účinnost. Důkladně prodiskutujeme, co (ne)vyplývá z datové sady zveřejněné na podzim 2021 Všeobecnou zdravotní pojišťovnou ČR o úmrtí ve skupinách očkovaných a neočkovaných, a co (ne)plyne z podobné datové sady zveřejněné Britským národním statistickým úřadem v létě 2023.

Projekce úmrtí obyvatel České republiky – komparace variant modelu Lee-Carter

David Morávek (Český statistický úřad/Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta informatiky a statistiky)

Příspěvek se zabývá porovnáním různých variant modelu Lee-Carter pro projekci úmrtí. Vybrány byly dvě varianty: první vycházela z metodologie podle autorů Booth-Maindonald-Smith (BMS) a druhá z metodologie podle autorů Li-Lee (LL). Obě varianty modelu byly porovnány s původním modelem Lee-Carter. Pro odhad budoucího trendu úrovně úmrtí byly zkoumány věkově-specifické míry úmrtí v období 1980–2019 pro Českou republiku a pro tzv. evropský úmrtí potenciál, který byl sestaven z nejnižších zaznamenaných měr úmrtí ve vyspělých evropských zemích v rámci Projekce obyvatelstva Českého statistického úřadu z roku 2023. Na základě výsledků byl zvolen jako nejvhodnější koherentní model Lee-Carter, který je považován za robustnější a vhodný právě zejména pro projekce s dlouhodobým horizontem.

Jak spravedlivě zvyšovat důchodový věk?

Tomáš Fiala, Jitka Langhamrová, Jana Vrabcová
(Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta informatiky a statistiky)

Zvyšování důchodového věku nad hranici 65 let po roce 2030 je jedním z navrhovaných kroků připravované důchodové reformy. Podle návrhu MPSV má být důchodový věk stanoven pro každý ročník narození na základě naděje dožití ve věku 50 let z průřezových úmrtí tabulek v roce, kdy příslušný ročník dosáhne tohoto věku.

Příspěvek ukazuje některé důsledky tohoto návrhu z krátkodobého i dlouhodobého hlediska a přináší i alternativní návrh zvyšování důchodového věku na s využitím generačních úmrtnostních tabulek vypočtených na základě scénáře úmrtnosti střední varianty aktuální Projekce obyvatelstva České republiky publikované ČSÚ v roce 2023.

POSTEROVÁ SEKCE

Anonymization of longitudinal demographic data

Jiří Novák (University of Zurich)

In recent years, there has been a growing demand for open science approaches in research, especially for open data. The reproducibility of many studies is limited, and the privacy of respondents is the main reason why many datasets cannot be disseminated. Current sources dealing with statistical confidentiality of longitudinal data are limited and are in need of more research. Many datasets contain demographic variables that require proper protection against disclosure. For example, transportation, health or psychology datasets contain a lot of information that is currently hidden and cannot be easily shared. To overcome this issue, the approach of statistical disclosure methods with emphasis on the simulation of synthetic data is explored and evaluated. These methods either modify or synthesize data so that it can be disclosed without revealing confidential information that may be associated with specific respondents. A practical application example illustrates the concepts.

Demografické stárnutí v Česku mezi lety 2012–2022 prostřednictvím retrospektivních a prospektivních ukazatelů

Filip Čábel, Luděk Šídlo (Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta)

Demografické stárnutí je považováno za jednu z nejdůležitějších populačních otázek 21. století. Je důsledkem rozdílné kvality života, zlepšování zdravotního stavu populace, respektive odlišného životního stylu, což má za následek zlepšování úrovně úmrtnosti (zejména ve stáří). Obavy o udržitelnost systémů sociálního zabezpečení v kontextu stárnutí populace jsou nepochybně oprávněné, ale v současnosti jsou založeny na retrospektivních ukazatelích. Koncept prospektivního věku není založen na počtu let, které daná osoba již prožila (retrospektivní přístup), ale na počtu let, které pravděpodobně k prožití ještě zbývají. Tento příspěvek představuje koncept prospektivního věku a vývoj prospektivních ukazatelů na příkladu Česka v letech 2012–2022 se zaměřením na srovnání retrospektivních ukazatelů s prospektivními. Zároveň také odhaluje vliv pandemie COVID-19 na hodnoty ukazatelů demografického stárnutí.

Ensuring Protection for Older Employees in Remote Work: A Comparative Legislative Analysis across Visegrad Countries

Drahomíra Zajíčková, Ondřej Pavelek, Martin Lakomý
(Mendelova univerzita v Brně, Provozně ekonomická fakulta)

The COVID-19 pandemic has spurred a significant shift towards remote work, impacting employees, particularly older individuals, who may face discrimination due to limited digital literacy and heightened susceptibility to COVID-19. This study aims to assess whether remote work legislation in the Czech Republic, Hungary, Poland, and Slovakia adequately protects older employees. Specific objectives include analyzing legal definitions of remote work (RQ1), rationale behind pandemic-driven policies (RQ2), employer provision of necessary equipment (RQ3), cost coverage (RQ4), including energy expenses (RQ5), and workplace safety measures (RQ6). Methodologically, this study combines legal comparative analysis and questionnaire surveys. The Visegrad countries were chosen for their shared historical, economic characteristics, and legislative frameworks. Empirical data were collected through a comprehensive survey across all Visegrad countries in 2021.

Geografická dostupnost sociálních služeb pro osoby se zdravotním postižením

Adam Martínek (Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta)

Poster analyzuje geografickou dostupnost sociálních služeb pro osoby se zdravotním postižením v České republice a zkoumá, jak poloha těchto služeb ovlivňuje jejich dostupnost z hlediska sociální integrace cílových uživatelů. Výzkum využívá teoretické koncepty z oblasti prostorové spravedlnosti a rezidenční segregace; skrze explorativní prostorovou analýzu identifikuje vzorce v rozmístění sociálních služeb. Příspěvek vychází z teze, že umístění klíčových sociálních služeb v oblastech s omezeným přístupem snižuje jejich efektivitu a komplikuje možnosti práce, volnočasových aktivit a sociální participace pro osoby se zdravotním postižením. Tato situace ztěžuje jejich plné zapojení do společnosti a zdůrazňuje potřebu politických zásahů, které by zlepšily integraci sociálních služeb do urbánního systému, čímž by zvýšily jejich celkovou dostupnost a kvalitu života osob se zdravotním postižením.

Marital strategies and their influence on the political trajectories of the German elected deputies from Bohemia and Transylvania between 1867–1918

Georgi D. Lutz (Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta)

The 19th century brought the Habsburg Monarchy not only great political changes, such as the 1867 political compromise between Vienna and Pest, the rise of nationalism and expansion of democratic values, but also social changes, such as the first demographic transition, manifested through transformations in terms of mortality, fertility and nuptiality. The aim of my paper is to analyze what changes took place in terms of nuptiality in two non-central provinces from the two halves of the monarchy – Bohemia and Transylvania at the level of the political elite. The target group is represented by the German elected deputies, as they were the representatives of the only ethnic group the two provinces share. The analysis takes into consideration the differences in terms of age at the first marriage, the social status of the groom and the bride, and the number of remarriages, and whether there is a correlation between the marital strategies and the political trajectories of the target group.

Odhad poptávky po zdravotní péči – metody a vývojové trendy

Lukáš Kahoun (Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta)

Poptávka po zdravotní péči je jeden z klíčových faktorů, kterým se řídí organizace zdravotnických systémů. Charakteristiky nemocnosti, demografická struktura populace, dostupnost zdravotní péče a další proměnné mají významný dopad na požadavky populací na lékařské služby. Předpověď poptávky po zdravotní péči a jejího vývoje v budoucnosti tak představuje výzvu, protože jde o značně komplexní téma. Poster se bude zaměřovat převážně na zhodnocení různých metod odhadu poptávky po zdravotní péči, vycházejících z relevantních studií provedených v zahraničí. Pro perspektivní pohled je s diskusí o možnostech výzkumu poptávky po zdravotní péči nutné spojit i pohled na současné trendy socioekonomických faktorů, jež poptávku mohou ovlivnit v budoucnu. Tyto přístupy a trendy budou diskutovány zejména v kontextu dostupnosti datových zdrojů a dalších specifík, a to jak v mezinárodním, tak v českém prostředí.

Odchod lékařů primární péče ze zdravotnického systému

Tereza Havelková, Luděk Šídlo (Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta)

V posledních letech je v Česku hojně diskutována obava z poklesu počtu zdravotnických pracovníků a z něj vyplývající zhoršení kvality zdravotní péče. Proto je jedním z klíčových cílů odborníků odhad budoucích kapacit zdravotnických pracovníků, kterému musí předcházet analýza jejich pohybu v rámci systému. Poster se zaměřuje na odchod lékařů ze systému a využívá metody konstrukce úmrtnostních tabulek pro sestavení tabulek odchodu lékařů ze systému. Konkrétně se zabývá lékaři primární péče, kteří jsou stěžejním prvkem pro efektivní zdravotnický systém a pro zachování kvalitních zdravotních služeb.

Reálná populace v územním plánování

Petr Jirásek (Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta)

Tradiční metody územního plánování se spoléhaly na data o trvalém bydlišti, která nemusela vždy přesně odrážet skutečný počet lidí v dané oblasti v průběhu dne. Vzniká tak riziko neefektivního plánování, které neodpovídá skutečným potřebám obyvatel. Vhodnější alternativou pro tvorbu územních plánů, zásad územního rozvoje (ZÚR), metropolitních plánů velkých měst, strategických plánů rozvoje či územních a urbanistických studií se ukazují data o reálné populaci v dané oblasti a jejím každodenním dojížděkovém chování. Tato data dokáží zohlednit celkovou mobilitu, jak vnitřní, tak i vnější, v daném regionu. Tato práce se zaměřuje na dopad územního plánu a komunálních rozhodnutí na vývoj reálné populace v obci. Data o reálné populaci z mobilních operátorů totiž otevírají dveře k modernějšímu a efektivnějšímu přístupu k územnímu plánování s řadou výhod.

Recent population changes in Montenegro and North Macedonia and their causes

Nemanja Velickovic (Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta)

Unlike the other countries of the former Yugoslavia, at the time of its disintegration, these two countries were not affected by the war conflict and therefore not by excessive displacement of the population. Even though the fertility rate in both countries has been steady for many years, natural increases have been positive up until recently and yet, the much anticipated censuses showed a different picture – the population of North Macedonia decreased significantly, whereas the population in Montenegro slightly increased, as the first results show. The research will demonstrate that the explanation can be identified in the recently collected results from the latest censuses, by examining the birth rate, mortality, fertility, and the effects of migration in previous decades.

Sídelní jednotka nebo teselace? Výhody a nevýhody pro analýzu segregace a geovizualizaci

Luděk Sýkora, Lukáš Brůha (Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta)

Rezidenční segregace je v podmínkách Česka prostorově velmi koncentrovaným jevem. Lokality segregace jsou zpravidla menší území, než základní sídelní jednotky (ZSJ). Přesto existují lokality zahrnující i několik ZSJ, jako např. brněnský Cejl. Mnohem častější jsou případy, kdy v rámci jedné ZSJ existuje segregovaná lokalita a zároveň i území s obyvateli a bydlením mimo lokalitu segregace, např. Mojžíř v Ústí nad Labem. V případě, že jsou pro analýzu a vizualizaci dostupná geolokalizovaná individuální data, nabízí se využití teselace, tj. různorodých pravidelných, popř. i nepravidelných dlaždic, namísto ZSJ. Teselace sice umožní alternativní rozdělení prostoru, nicméně nepomůže s přesnějším vymezením lokalit segregace. Příspěvek ukazuje na možnost kombinace organicky vymezených ZSJ a teselace respektující hranice ZSJ a reflektující nerovnoměrnost v prostorovém rozmístění segregovaní populace. Zároveň diskutuje výhody a nevýhody využití ZSJ a teselace pro analýzu a vizualizaci segregace.

Srovnání programů plánovaného rodičovství ve státech Jižní Asie

Sylvie Chrtková, Jiřina Kocourková (Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta)

Cílem příspěvku bude srovnání vývoje programů plánovaného rodičovství a jejich populační důsledky ve třech státech Jižní Asie, Indii, Pákistánu a Bangladéši. Jedná se o státy s vysokým počtem obyvatel a rychlým populačním růstem, který se vymyká jejich prostorovým, ekonomickým a sociálním možnostem a kde programy plánovaného rodičovství sehrávají důležitou roli pro zmírnění populačních přírůstků. Současně zde programy plánovaného rodičovství pomáhají zlepšit zdravotní podmínky i životní úroveň dané populace se zaměřením na zlepšování postavení žen ve společnosti.

Srovnání vývoje potratovosti v Česku a na Slovensku v letech 1993–2022

Bára Idlbeková, Jiřina Kocourková (Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta)

Cílem je podrobněji analyzovat trendy potratovosti v kontextu změn v reprodukčním chování v Česku a na Slovensku po rozpadu Československa, tj. od roku 1993 do roku 2022. Analýza se zaměří na vývoj intenzity a struktury potratovosti, umělé i samovolné, a na zhodnocení, do jaké míry se vývoj v obou státech odlišoval, či docházelo ke konvergenci. Komparační analýza bude doplněna o zkoumání souvislostí s užíváním antikoncepce, neboť výše prevalence antikoncepce značně ovlivňuje vývoj umělé potratovosti a současně i plodnosti, a proto je důležitým faktorem ve studiu a interpretaci trendů umělé potratovosti.

Trendy ve využívání asistované reprodukce: období před a v době pandemie Covid-19

Adéla Volejníková, Jiřina Kocourková, Anna Šťastná (Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta)

V souvislosti s odkladem plodnosti do vyššího věku nabývají technologie asistované reprodukce (ART) na svém významu, neboť se jedná o takřka jedinou účinnou možnost, jak realizovat reprodukční záměry neplodných párů. V Evropě však neexistuje jednotný právní rámec, který by asistovanou reprodukci upravoval, a mezi jednotlivými státy tak vznikají z hlediska dostupnosti a využívání ART výrazné rozdíly. Pro mnoho neplodných párů je jednou z cílových zemí léčby neplodnosti Česko, kde mezi lety 2016 až 2019 byla více než třetina cyklů ART zahájena právě u tzv. reprodukčních turistek, které oproti ženám v Česku častěji využívaly metody ART s darovanými oocyty a které za léčbou neplodnosti přijížděly hlavně z Německa, Slovenska, Itálie, Velké Británie a Francie. Ukazuje se, že pandemie Covid-19 silně ovlivnila jak národnostní složení reprodukčních turistek, tak i další aspekty ART. Poster se proto zaměřuje na odlišnosti ve využívání ART v Česku před a v době pandemie Covid-19.

PŘÍSPĚVKY NA TÉMA: DATA, DATABÁZE, PREZENTACE DAT

MKN-11 již „hovoří“ česky

Šárka Daňková, Miroslav Zvolský (Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR)

Mezinárodní klasifikace nemocí (International Classification of Diseases) v 11. revizi je nyní dostupná i v českém jazyce. Zařadila se tak mezi 10 jazykových variant, které byly k únoru 2024 k dispozici. Její tvorba byla dlouhotrvající projekt, který však stále není u konce. Jaké jsou limity klasifikace a jaké jsou další kroky k jejímu zlepšení? Jak bude probíhat implementace v české praxi a kdy se s ní setkáme v ordinacích lékařů?

Zajímavé výstupy ČSÚ

Helena Nebeská, Pavel Hájek (Český statistický úřad)

Český statistický úřad přináší uživatelům statistických dat různé druhy datových výstupů, které odrážejí jak současné trendy, tak i požadavky různých skupin uživatelů. Jedním z nich jsou otevřená data, které umožňují dálkový přístup k datům v otevřeném, strojově čitelném formátu. Český statistický úřad publikuje otevřená data z celé řady oblastí, v případě demografických statistik se jedná o rozsáhlé datové sady ze sčítání lidu, domů a bytů 2021, úmrtnostní tabulky, týdenní a měsíční počty zemřelých či věkové složení obyvatel. Dalším, bezesporu zajímavým a uživatelsky

přívětivým produktem, je česko-anglická mobilní aplikace, která byla vytvořena pracovníky ČSÚ a jejímž cílem je informovat uživatele jak o aktuálních datech či článcích z časopisu Statistika & My, ať už prostřednictvím grafů, kartogramů, infografik či tabulek. Uživatelé aplikace mohou také uvítat, například při cestování po ČR, díky provázanosti aplikace s GPS polohou a mapou, celou řadu údajů o obcích.

Statistický geoportál po roce veřejného provozu Štěpán Moravec, Michal Kolísek (Český statistický úřad)

Statistický geoportál Českého statistického úřadu oslaví 1. června 2024 rok od svého spuštění pro veřejnost. Za tu dobu prošel dynamickým obsahovým i funkčním rozvojem, získal několik prestižních ocenění a stal se široce dostupnou, srozumitelnou a uživateli hojně využívanou platformou pro mapovou prezentaci statistických dat. Veškeré produkty a služby Geoportálu, které jsou dostupné na adrese <https://geodata.statistika.cz>, jsou přitom i nadále poskytovány všem uživatelům bezplatně. Cílem příspěvku je seznámit uživatele s provedenými změnami a novými funkcemi v mapových aplikacích Statistický atlas, Dojíždka a Statistické georeporty i s rozšířenou nabídkou v nich dostupných statistických témat. Nebude chybět ani výhled na plánované rozšiřování datového obsahu geoportálu ČSÚ v budoucnu.

Agregace datových zdrojů pro tvorbu reprezentativní vrstvy distribuce obyvatelstva Olomouckého kraje Oldřich Ryppl, Jaroslav Burian (Univerzita Palackého v Olomouci, Přírodovědecká fakulta)

Informace o rozložení obyvatelstva v prostoru jsou nezbytné pro popis naší společnosti i pro studium vzájemných vztahů mezi prvky humánně-geografické sféry. Tradiční zdroje dat (obvykle národní registry) však poskytují pouze statický pohled vázaný na bydliště (respektive pracoviště) obyvatel, který je nepřesný a může být značně zavádějící. Při analýze prostorových jevů a jejich příčin, které jsou často na administrativních hranicích nezávislé, je žádoucí zjevnou nepřesnost eliminovat a poskytnout výzkumníkům, úředníkům či místním samosprávám přesná a dostatečně podrobná data, která se stanou podkladem pro jejich rozhodování a zajistí kvalitnější výstupy. Příspěvek popisuje postup agregace několika datových zdrojů s cílem poskytnout řešení pro tvorbu přesnějších datových sad o distribuci obyvatel v prostoru v čase. Postup je popsán jak na úrovni metodických kroků, tak na úrovni technické implementace v prostředí GIS. Výsledky jsou představeny na oblasti Olomouckého kraje.

Štatistický register budov, domov a bytov Lucia Vanišová, Patrícia Gurová (Štatistický úrad Slovenskej republiky)

Štatistický register budov, domov a bytov predstavuje novovznikajúci register Štatistického úradu SR, ktorý je budovaný ako informačný systém pre elektronické uchovávanie údajov o všetkých budovách, domoch a bytoch v súlade s architektúrou elektronického sčítania domov a bytov 2021. Na základe pripravovaného nariadenia o európskej štatistike obyvateľstva (ESOP), ktoré spája nariadenia o demografii, zahraničnej migrácii a sčítaní obyvateľov, domov a bytov a predpokladá kratšiu periodicitu údajov, sa Štatistický úrad SR rozhodol vytvoriť register, ktorého hlavnými výhodami sú aktuálne dáta o domoch a bytoch pre potreby štátnej a verejnej správy, aktuálne dáta o stavebných konaniach pre potreby štátnej a verejnej správy, dostupnosť aktuálnych údajov pre obce, efektívne spracovanie údajov o domoch a bytoch na účely postcenzu (Eurostat) vrátane nových premenných (energetická náročnosť budov), nahradenie štatistického zisťovania STAV 3-04 a zníženie záťaže obcí pri sčítaní v roku 2031.

Databáze MISSOC – systémy sociální ochrany v evropských zemích Štěpánka Berková (Ministerstvo práce a sociálních věcí)

Bezplatná databáze MISSOC poskytuje komplexní, podrobné a aktuální informace o systémech sociální ochrany 31 evropských zemí. Evropská síť MISSOC (Vzájemný informační systém sociální ochrany) byla založena v roce 1990 a tvoří ji vládní úředníci z oblasti sociálního zabezpečení a souvisejících správních orgánů 27 členských států Evropské unie (včetně České republiky), Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska. Informační databáze, která v rámci této sítě vzniká, poskytuje dvakrát ročně aktualizované a vzájemně porovnatelné informace o právních předpisech, způsobu financování, dávkách a podmínkách nároku na tyto dávky v jednotlivých subsystémech sociální ochrany (zdravotní péče, dávky v nemoci, mateřství a otcovství, invalidní, starobní a pozůstalostní důchody, podpora rodiny, pracovní úrazy a nemoci z povolání, nezaměstnanost a minimální příjmy) ve všech zúčastněných zemích.

ODBORNÁ SEKCE: HISTORICKÁ DEMOGRAFIE – SOCIÁLNÍ MOBILITA ELIT

Sociální mobilita elit v Čechách a Sedmihradsku v letech 1861–1926. Srovnání sňatkového věku českých a sedmihradských poslanců v kontextu jejich sociálního postavení

Alice Velková, Pavlína Hillerová (Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta)

Příspěvek sleduje dva hlavní cíle. Prvním je představení projektu sledujícího sociální mobility elit v Čechách a Sedmihradsku v letech 1861–1926, který se zaměřuje na vyšší státní úředníky a poslance zemských a centrálních parlamentů. V rámci tohoto projektu je sledována kontinuita a diskontinuita elit v souvislosti se změnami režimu a zároveň je pozornost věnována i demografickému chování těchto příslušníků elitních vrstev a faktorům, které ovlivňovaly jejich sociální mobilitu. Ve své druhé části se příspěvek bude zabývat srovnáním sňatkového věku u poslanců působících jak na Českém zemském sněmu a v říšské radě, tak i v centrálním budapeštském parlamentu. V rámci tohoto srovnání budou analyzovány i faktory ovlivňující rozdíly ve sňatkovém věku, především socioprofesionální postavení poslanců a též jejich národnost.

Sociální profil nové politické elity. Poslanci českého zemského sněmu 1861–1908

Martin Klečáček (Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.)

Příspěvek bude na základě mezinárodně uznávané metodiky HISCO/HISCLASS analyzovat sociální profil poslanců zvolených v kurii městských a venkovských obcí do českého zemského sněmu mezi lety 1861, kdy proběhly první volby po obnovení ústavnosti, a 1908, kdy proběhly poslední volby před první světovou válkou a zrušením zemských sněmů. Třebaže bylo volební právo stále ještě limitované a omezené kuriálním systémem a daňovým cenzem, představuje český zemský sněm díky stabilitě svého volebního řádu a relativně vysokému počtu poslanců ideální prostředí pro sledování vývoje sociálního postavení volených politiků. V kontextu postupné nacionalizace veřejného prostoru a politické scény a současně profesionalizace politiky se příspěvek zaměří jak na hlavní povolání poslanců v době volby, tak na nejvyšší dosaženou sociální pozici.

Vliv pořadí narození na možnost dosažení pozice vyšších státních úředníků v Čechách ve druhé polovině 19. století

Věra Slováková, Pavlína Hillerová (Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta)

Omezování plodnosti se jako jeden z projevů demografické revoluce začalo v Čechách projevovat v poslední čtvrtině 19. století. Tento proces byl mimo jiné ovlivňován snahou rodičů po lepším ekonomickém zajištění svých dětí. U dcer se očekávalo přiměřené věno, u synů bylo důležité dosáhnout samostatné pozice v hospodářství nebo v živnosti. Stále častěji si však rodiče uvědomovali, že svým synům mohou dopřát lepší investici do budoucnosti v podobě vysokoškolského vzdělání. Udržet mladého muže na studiích však bylo zejména pro venkovské rodiny drahé, takže tuto cestu nemohli dopřát všem svým potomkům. Cílem příspěvku je zjistit, do jaké míry hrálo pořadí narození roli při rozhodování o budoucí kariéře. Výzkum se zaměřuje na muže, kteří ve druhé polovině 19. století dosáhli pozice okresního hejtmána, což znamená, že absolvovali univerzitního vzdělání právníckého směru, a jejich bratry, kteří měli sociálně pestřejší kariéry, ačkoliv obě skupiny pocházeli ze stejného rodinného zázemí.

Srovnání sňatkového věku a počtu dětí u vyšších státních úředníků působících v Čechách ve druhé polovině 19. století a jejich bratrů

Hana Sedláčková, Pavlína Hillerová (Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta)

Demografická revoluce byla procesem, který v 19. století postupně zasáhl celou společnost českých zemí. Jeho intenzita a načasování se však v jednotlivých sociálních vrstvách lišila. Nabízí se otázka, zda příslušníci elitních vrstev, mezi něž patřili jak ekonomicky silní, tak vzdělaní jedinci, byli nositeli těchto změn, nebo zda naopak setrvali u tradičního demografického chování. Cílem příspěvku je diskutovat tuto otázku na vzorku vyšších státních úředníků, kteří se narodili mezi lety 1831–1860 a v průběhu svého života se stali příslušníky elitní vrstvy, a jejich bratrů, kteří tohoto sociálního postavení nedosáhli. Pozornost bude zaměřena především na okolnosti vstupu do manželství, a to jak u samotných úředníků a jejich bratrů, tak i u jejich manželek, a dále na počet dětí, které se do těchto manželství narodily.

DEMOGRAFICKÝ VÝZKUM V ŠIRŠÍCH SOUVISLOSTECH

Demografická tranzice v současné Africe

Tadeusz Siwek (Ostravská univerzita, Přírodovědecká fakulta)

Afrika je kontinent, ve kterém demografická tranzice (demografická revoluce) začala nejpozději. V některých zemích možná dokonce ještě ani nezačala. Ale jiné africké země v této oblasti už značně pokročily a rychle se blíží demografickým charakteristikám známým z vyspělejšího světa. Jde hlavně o severní arabské země a také o jih kontinentu, tedy o země s nejvyšším HDP v Africe. Ale i v některých zemích mezi obratníky se objevují známky rychlejšího postupu demografické tranzice. Referát popisuje tyto procesy a uvádí hypotézy příčin zaznamenaných rozdílů.

Předškolní vzdělávání – současný stav, predikce Ondřej Nývt (Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta informatiky a statistiky)

Příspěvek bude obsahovat popis jednotlivých typů předškolního vzdělávání a příslušných datových zdrojů. V analytické části se příspěvek zaměří na současný stav využívání organizované péče o děti, územní rozdíly a možnosti mezinárodního srovnání. Příspěvek předloží budoucí výzvy z pohledu vyšší participace na předškolním vzdělání dětí v předškolním věku. Součástí tedy bude i predikce změny počtu dětí navštěvujících předškolní vzdělávání do roku 2035.

Sčítání osob v bytové nouzi v České republice Petr Holpuch (Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i.)

V roce 2019 realizoval Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i. rozsáhlé sčítání vybraných skupin osob bez domova, které Evropská typologie bezdomovectví a vyloučení z bydlení zastřešuje koncepčními kategoriemi „bez střechy“ a „bez bytu“. Do censu se zapojilo celkem 403 obcí ze 13 krajů. Příspěvek posluchače seznámí s jednotlivými fázemi projektu, s důrazem na představení etablovaných metod sčítání osob bez domova, které byly v rámci tohoto censu aplikovány. V závěru příspěvku budou stručně představeny výsledky projektu, které jsou shrnuty v publikaci Sčítání osob bez domova v České republice 2019. Omezený prostor bude věnován také vybraným výstupům z navazujícího sčítání z roku 2022, které realizovala společnost SocioFactor s.r.o. a jehož cílem bylo sečíst ty kategorie osob v bytové nouzi, které sčítání v roce 2019 nepostihlo.

Hľadanie demografických príčin poklesu nezamestnanosti v regiónoch Slovenska Pavol Ďurček, Jaroslav Rusnák (Univerzita Komenského, Prírodovedecká fakulta)

V priebehu posledných dvadsiatich rokov došlo k poklesu nezamestnanosti prakticky vo všetkých okresoch Slovenska. Vo všeobecnosti stojí za týmto pozitívnym vývojom ekonomický rast, investície do infraštruktúry, vzdelávanie, regionálne politiky a celkov podnikateľské prostredie. Avšak v našom príspevku by sme sa chceli zamerať na demografické aspekty, ktoré sú tiež súčasťou faktorov ovplyvňujúcich mieru nezamestnanosti. Napríklad migrácia môže v regióne s vysokou nezamestnanosťou znižovať množstvo disponibilných pracujúcich a zároveň posilňovať regióny, kde je nedostatok pracovných síl. Vplyv starnutia je tiež nezanedbateľný. Časť nezamestnaných odchádza už rovno na starobný dôchodok. Dokonca zvýšená úmrtnosť môže znižovať počet disponibilných uchádzačov o zamestnanie. Pridanou hodnotu príspevku bude aj použitie priestorovej regresie, ktorá umožní identifikovať lokálne determinanty ovplyvňujúce mieru nezamestnanosti.

O tom, jak vymírají subpopulace olympioniků Bety Ukolova, Lukáš Kahoun (Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta)

Příspěvek přináší vhled do nerovností v přežívání populace olympioniků podle kohorty narození, pohlaví, výkonnostní úrovně a věku při debutu na olympijských hrách. Na data posbíraná web scrapingem ze stránek Sports-Reference a Wikipedie aplikujeme standardní parametrické metody pro odhad pravděpodobnosti úmrtí podle věku. Výsledky nejvhodnějšího modelu (Gompertzův model úmrtnosti) nasvědčují tomu, že: (i) Olympionici žijí déle než většinová populace, ale představují velmi heterogenní skupinu z hlediska délky života, (ii) mezi olympioničkami a olympioniky je rozdíl v naději dožití výrazně menší než mezi ženami a muži ve většinové populaci, (iii) medailisté se dožívají nižšího věku ve srovnání s těmi olympioniky, kteří nezískali medaili, (iv) olympionici debutující v extrémně nízkých věcích (<22) mají nevýhodu v přežití oproti olympionikům debutujícím ve věcích vyšších. Také sledujeme, že se prohlubují rozdíly mezi většinovou populací a olympioniky v mladších kohortách.

Vyhodnotenie vplyvu tehotenského príspevku na pôrody a interrupcie na Slovensku Sofia Karina Trommlerová (Univerzita Komenského, Prírodovedecká fakulta)

V tomto článku vyhodnocujem účinky úplne nového typu rodinnej politiky – tehotenského príspevku – na plodnosť žien. Tehotenský príspevok bol zavedený na Slovensku v roku 2021. Vypláca sa pracujúcim ženám a študentkám počas dvoch trimestrov tehotenstva. Analyzujem vplyv príspevku na pôrody a interrupcie pomocou kvalitných administratívnych mikroúdajov pokrývajúcich celú populáciu, v kombinácii s kvantitatívnymi metódami difference in differences a regresná diskontinuita. Z krátkodobého hľadiska sa zdá, že interrupcie klesli najmenej o 12 %. Pôrodnosť sa zvýšila približne o 4 %, ale len vo veľmi krátkom čase – počas prvých 3 mesiacov. Zdá sa, že prebiehajúca druhá vlna pandémie COVID-19 negovala akékoľvek pozitívne účinky na pôrodnosť po prvých 3 mesiacoch vyplácania príspevku. Táto analýza je prvým vyhodnotením vplyvu nového prenatálneho finančného príspevku na plodnosť, keďže väčšina politik sa zameriava na postnatálne obdobie.

Rekonstrukce kohortní plodnosti na bázi transverzálních dat
Jaromír Běláček (Mendelova univerzita v Brně, Provozně ekonomická fakulta)

Kohortní plodnost pro ČR se ve statistikách ČSÚ odhaduje z výsledků SLDB na základě odpovědí žen na dosavadní počet živě narozených dětí k aktuálnímu datu sčítání. Finálním ukazatelem je konečná plodnost (kp), jejíž výhodou je velká stabilita v ročních časových řadách, u kterých nedochází k tak významným lokálním výkyvům jako u transverzálně/průřezově sledované úhrnné plodnosti (úp). Výhodou průřezového sledování je však úplnost statistik o počtech živě narozených dětí a třídění dostupná podle věku a dalších monitorovaných charakteristik rodiček. Tento příspěvek vychází z jednoduchých přepočtů, jimiž lze na bázi Lexisova diagramu odhadnout i generačně nahlížené počty živě narozených dětí, a také budoucí roční hodnoty kp. Porovnáním s retrospektivními a dalšími dostupnými daty pro ČR budou konzultovány limity i možnosti na této bázi pořízeným odhadů.

ZMĚNA PROGRAMU VYHRAZENA

Konference se koná mj. díky finanční podpoře Rady vědeckých společností České republiky, z. s.